

PROEFSCHRIFTFRAGMENTEN

In "Vrouwen gepromoveerd in de theologie in Nederland" *Proeven, Deel I*, 53-111) maakte Freda Dröes de balans op van het door vrouwen geleverde aandeel in het aantal promoties in de theologie in Nederland. Zij kwam op een totaal van negenentwintig, behaald tussen 1913 en 1988. Inmiddels staat de stand op negenendertig. Vanaf 1989 tot en met september 1990 zijn er tien bijgekomen. Vermelding verdient ook het eerste Nederlandstalige proefschrift van een vrouw aan de theologische faculteit van de universiteit van Leuven (Maria van Dyck, *Kerk en gezag: Voorgeschiedenis, ontstaan, inhoud en betekenis van het ARCIC-document 'Authority in the Church'*, (1976-1981)). Universiteit van Leuven, 22-12-1989). Korte samenvattingen van de inhoud van deze proefschriften zijn te vinden in de rubriek "Promoties in de theologie" van het *Tijdschrift voor Theologie*. Uitgebreidere samenvattingen van de hand van de schrijfsters zelf zijn te vinden in *Theologie 1989. Nederlandse Theologische Proefschriften in 1989. Een totaaloverzicht met samenvattingen*. Narratio 1990.

Hieronder vermelden wij van de gepromoveerden: naam, geboorteplaats, titel proefschrift, plaats en jaar van uitgave, aantal pagina's, datum en plaats van promotie en de promotor(en). Het nummer voor de naam van elke gepromoveerde is haar volgnummer in de reeks vanaf 1913.

30. Ellen J. van Wolde, geb. 1954 te Groningen.

A Semiotic Analysis of Genesis 2-3: A Semiotic Theory and Method of Analysis Applied to the Story of the Garden of Eden.

Assen: Van Gorcum, 1989, 247 pp.

Katholieke Universiteit Nijmegen, 17-2-1989.

Promotoren: Prof. dr. B.M.F. van Iersel en Prof. dr. W.A.M. Beuken.

31. Willemien Otten, geb. 1959 te Weesp.

The Anthropology of Johannes Scottus Eriugena.

Amsterdam: Faculteit der Godgeleerdheid, 1989, 214 pp. Handelseditie in 1990 bij Brill, Leiden.

Universiteit van Amsterdam, 9-6-1989.

Promotor: Prof. dr. C.M. de Rijk.

co-promotor: dr. M.B. Pranger.

32. Joke Spaans, geb. 1956 te 's-Gravenhage.

Haarlem na de Reformatie. Stedelijke cultuur en kerkelijk leven 1577-1620.

's-Gravenhage: Stichting Hollandse Reeks, 1989, 322 pp.

Rijksuniversiteit Leiden, 13-6-1989.

Promotoren: Prof. dr. G.H.M. Posthumus Meyjes en Prof. dr. J.J. Woltjer.

33. Annine Mantz-van der Meer, geb. 1953 te Zwolle.

Op zoek naar loutering: Oorsprong en ontwikkeling van de enkratische ascese tot in de dertiende eeuw n. Chr.

Hilversum: Verloren, 379 pp.

Rijksuniversiteit Utrecht, 19-10-1989.
Promotor: Prof. dr. G. Quispel.

34. Nieke Atmadja-Hadinoto, geb. 1945 te Semarang, Indonesië.
Dialog dan Edukasi: Keluarga Kristen dalam Masyarakat Indonesia (Dialog en educatie: het christelijk gezin in de Indonesische samenleving).
Amsterdam: VU-uitgeverij, 1989, 347 pp.
Johannus Calvijn Academie, Kampen, 20-10-1989.
Promotoren: Prof. drs. K.A. Schippers, Prof. dr. D.C. Mulder en Dr. A. Wind.

35. M. Hommema-Van Eek, geb. 1963 te Bussum.
Toetsing voor de toegang: Dodenboek Spreuk 125 c.
Uitgegeven in eigen beheer, 99 pp.
Universiteit van Amsterdam, 19-1-1990.
Promotor: Prof. dr. M. Heerma van Voss.

36. Hedwig Elisabeth Meyer-Wilmes, geb. 1953 te Harsewinkel, BRD.
Rebellion auf der Grenze. Ortsbestimmung feministischer Theologie.
Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1990, 288 pp.
Katholieke Universiteit Nijmegen, 9-2-1990.
Promotoren: Prof. dr. habil. H.J. Häring en Prof. dr. C.J.M. Halkes.

37. Margaretha Josepha Maria Dresen, geb. 1953 te Zeist.
Onschuldphantasieën. Offerzin en heilsvlerangen in feminisme en mystiek.
Nijmegen: SUN, 1990, 335 pp.
Katholieke Universiteit van Nijmegen, 9-5-1990.
Promotoren: Prof. Dr. C. Brinkgreve en Prof. dr. P. Vandermeersch.

38. H. Zock, geb. 1957 te Schiedam.
A Psychology of Ultimate Concern: Erik H. Erikson's Contribution to the Psychology of Religion.
Amsterdam/Atlanta: Rodopi, 1990, 258 pp.
Rijksuniversiteit Leiden, 31-5-1990.
Promotor: Prof. dr. C.A.J. van Ouwerkerk.

39. M.C.A. Coppel, geb. 1958 te Vlaardingen.
A Rift in the Clouds.
Munster: Ugarit-Verlag, 1990, 700 pp.
Johannus Calvijn Academie Kampen, 21-9-1990
Promotor: Prof.dr. J.C. de Moor

Het is de eerste maal dat vrouwen promoveren aan de Johannus Calvijn Academie, de promotieacademie van de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen. De spreiding over de verschillende universiteiten ziet er met deze nieuwe promoties als volgt uit: RULeiden, 15; KUNijmegen, 7; UvAmsterdam, 7; RUGroningen, 3; VUAmsterdam, 3; RUU-

trecht, 2 en Kampen, 2.

In 1990 verschenen de eerste in *Proeven van Vrouwenstudies Theologie, Deel I* al aangekondigde proefschriften die expliciet geschreven zijn vanuit een feministische context en perspectief. Deze proefschriften, van Dresen en Meyer-Wilmes, verschijnen niet toevallig aan de KUN waar de - inmiddels emeritus hoogleraar - Catharina Halkes baanbrekend werk verrichtte met de opzet van het Instituut Feminisme en Christendom. Het proefschrift van Maria de Groot, *Messiaanse Ikonen. Een vrouwenstudie van het Evangelie naar Johannes* (Kampen, 1988), het eerste Nederlandse proefschrift op het terrein van Vrouwenstudies Theologie, werd afgewezen binnen de theologie en geaccepteerd binnen letteren. Wellicht markeren de dissertaties van Dresen en Meyer-Wilmes een nieuwe era. De eerste lichting van de in Nederland binnen de theologie gepromoveerde vrouwen slaagde er niet in een baan op haar niveau te vinden binnen de universiteit (Ellen Flesseman-van Leer). Een latere lichting is hoogleraar geworden buiten de theologie (Trudy van Asperen, Heleen Dupuis, Inez de Beaufort). Een nieuwe lichting belooft inhoud te geven aan feminisme als voorwaarde voor de emancipatie van vrouwen binnen de theologie.

We nemen hieronder fragmenten op uit de proefschriften van Grietje Dresen en van de Engelse Julie Hopkins. De keuze voor deze proefschriften is gemaakt op grond van het formele criterium van toegankelijkheid.

Het proefschrift van Grietje Dresen is als handelseditie uitgegeven bij de SUN. Het "Woord vooraf" dat wij hier opnemen was bij haar promotie als los katern toegevoegd. Het behelst een van haar geëiste verantwoording van haar keuze voor de theologische faculteit als plek om haar proefschrift te verdedigen. De eis van een dergelijke verantwoording is ongebruikelijk en significant. Aan een theologische faculteit promoveren regelmatig mensen op strikt filologische, historische of filosofische onderwerpen. Waarom wordt uitgerekend bij Vrouwenstudies onderzoek de vraag gesteld naar het theologisch gehalte en wordt hier de anders zo aanbevolen inter-disciplinariteit aangegrepen om het onderzoek elders onder te brengen? Dresen formuleert in haar "Woord vooraf" een antwoord op deze vragen. Voor een verdere bespreking van haar stellingname in het debat over de grenzen van de theologie verwijzen wij naar de bijdrage van Jonneke Bekkenkamp in deze bundel.

Uit het proefschrift van Julie Hopkins, *The Understanding of History in English Speaking Western Christian Feminist Theology*, 297 pp., hebben we zowel de inleiding als het slothoofdstuk opgenomen. Julie Hopkins is een Engelse doopsgezinde theologe en sinds 1988 als universitair docente feministische theologie verbonden aan de Vrije Universiteit. Zij behaalde haar Ph.D. aan de Universiteit van Bristol in de Faculty of Arts, Department of Theology and Religious Studies. Zoals in Engeland gebruikelijk is het proefschrift verdedigd als manuscript. De inleiding verheldert de opbouw van haar dissertatie, het slothoofdstuk biedt de onderzoeksresultaten en een verdere eigen doordenking. Hopkins stelt op pastorale gronden voor het christo-centrisme van het christelijk denken open te breken. Ter illustratie van dit christo-centrisme moge de volgende passage uit de pastorale constitutie *Gaudium et Spes* van het Tweede Vaticaanse Concilie over de Kerk in de wereld van deze tijd dienen:

"De Kerk nu gelooft, dat Christus, voor allen gestorven en verrezen, door Zijn Geest de mens licht en kracht kan verschaffen om aan zijn hoge roeping te beantwoorden; en dat in het ondermaanse aan de mensen geen andere naam gegeven is waardoor zij moeten worden gered. Tevens gelooft zij dat de sleutel, het centrum en de voltooiing van heel de geschiedenis van het mensdom te vinden zijn in haar Heer en Meester. Bovendien houdt de kerk eraan vast, dat er bij alle veranderingen veel is dat niet verandert en dat zijn eigenlijke fundament in Christus heeft, die gisteren en heden en in eeuwigheid dezelfde is" (nr.10).

Waar de kerk nu uit pastorale motieven heel de geschiedenis van de mens, de gemeenschap en de wereld in een nauwe samenhang met Christus ziet, probeert Hopkins op feministisch pastorale gronden dit monolitische christus-gedachte heelmaal los te laten. Zij onderscheidt daartoe drie kernen in de sfeer van de geschiedenis: 1. de persoonlijke geschiedenis; 2. de gemeenschapsgeschiedenis; en 3. de geschiedenis van de planeet. Het Christusidee plaatst zij op het tweede niveau. Op het eerste niveau ontstaat er zo ruimte voor de ervaringen van mensen/vrouwen en op het laatste niveau voor God/matrix. Dit relateert de christocentrische opvatting van geschiedenis en creëert ruimte voor de ervaringen van vrouwen, terwijl men toch blijft theologiseren binnen de grenzen en in het taalveld van de christelijke traditie.